

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

ION BARBU

POEZII

DUPĂ MELCI
JOC SECUND
ADDENDA

Prefață, fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Coperta: Mădălina Pricop
Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Respect pentru oameni și cărți

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BARBU, ION

Poezii / Ion Barbu; dosar critic: Lucian Pricop.
- București : Cartex 2000, 2017

ISBN 978-973-104-693-8

I. Pricop, Lucian (ed.șt.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Hermetismul poetic al lui Ion Barbu</i> (prefață de Lucian Pricop)	9
<i>Fișă biobibliografică</i>	14
<i>Referințe critice</i>	17
<i>DUPĂ MELCI</i> (1921)	31
<i>JOC SECUND</i> (1930)	45
<i>JOC SECUND</i>	47
[Din ceas, dedus...]	51
Timbru	52
Grup	53
Înecatul	54
Orbite	55
Statură	56
Increat	57
Izbăvită ardere	58
Poartă	59
Lemn sfânt	60
Legendă	61
Aura	62
Mod	63
Secol	64
Margini de seară	65

Steaua imnului	66
Suflet petrecut	67
Dioptrie	68
Desen pentru cort	69
Edict	70
Uvedenrode	71
Păunul	72
Paralel romantic	73
Riga Crypto și Iapona Enigel. Baladă	74
Oul dogmatic	79
Ritmuri pentru nunțile necesare	82
Paznicii	86
Înfățișare	88
Falduri	89
Uvedenrode	91
<i>ISARLÎK</i>	93
Nastratin Hogeia la Isarlîk	95
Domnișoara Hus	99
Isarlîk	111
In memoriam	114
Încheiere	118
<i>ADDENDA</i>	121
Elan	123
Lava	124
Munții	125
Copacul	126
Banchizele	127
Pentru marile Eleusinii	128
Panteism	130
Arca	131
Ți-am împletit... ..	132
Umbra	133

Dionisiaca	135
Nietzsche	137
Pytagora	138
Peisagiu retrospectiv	139
Fulgii	142
Cucerire	144
Luntrea	145
Solie	147
Când va veni declinul	148
Râul	150
Umanizare	151
Înfrângere	152
În ceață	154
Driada	156
Ixion	160
Răsărit	162
Ultimul centaur	163
Măcel	164
Gest	165
Hierofantul	166
Cercelul lui Miss	167
Selim	169
Convertire	172
Cântec de rușine	174
Răsturnica	178
Maria Spring	181
Iacob Steiner	183
O înșurupare în Maelström	184
Regresiv	185
Încleștări	186
Dedicație	187
Protocol al unui club Matei Caragiale	188
Bălcescu trăind	191

HERMETISMUL POETIC AL LUI ION BARBU

„Hermetismul poetic al lui Ion Barbu“ este deja un loc comun în discursul critic românesc. Și G. Călinescu, și Tudor Vianu, și, mai recent, Marin Mincu au dat verdicte asupra formulei de generare a poeticității barbiene, cu aport semnificativ al esotericului.

Spre deosebire de clasicii criticii naționale, Marin Mincu vede în „cazul rarism, iar la noi unic, care încearcă aprofundarea esenței poeticității prin și în poezie.“ Astfel, are loc aprofundarea conceptului poetic vehiculat, ajungându-se în imediata apropiere a axiomei Poeziei. Iar procesul de căutare îndârjită a inefabilului, fără îndoială, conduce spre transcenderea realului, translare a acestuia în alt spațiu, de esență muzicală, operație complexă care are tendința să-și refuze cuvântul, optând pentru absență.

În *Uvedenrode* avem o astfel de revelație totală și cuprinzătoare a modului rapsodic și a căilor de accedere la acesta. Este aici, printr-o extensie sincretică, o posibilă metafizică muzicală a actului poetic, propunând o hermetică proprie, fondatoare și nu ilustrativă, creatoare și nu explicativă. În esență, spațiul-timp al Poeziei este o indeterminare ce poate polariza în sensuri contrarii, o răpă – Olimp, un abis-creastă, un sub-timp și un peste-timp; în fond, spațiul „meta-“ al poeziei, o transcendere a contingentei, atât dincolo cât și dincoace, spațiu caracteristic rostirii controlate, dar și act de pur hazard.

Gasteropozii barbiieni ce populează răpa *Uvedenrodei* sunt înșiși „rapsozii“, stirpea poezilor, „ușoara și înaripata gintă“, spre care acesta a privit cu o curiozitate condescendentă, întoarsă asupra unei „spețe“ respingătoare și fascinante, care i se revelă exclamativ:

„Gasteropozii / Mult – limpezi rapsozi, / Moduri de ode / Ceruri
eșarfă / Antene în harfă: // Uvedenrode / Peste mode și timp / Olimp!“

Viziunea e simultan pozitivă și negativă, encomiastic-batjocoritoare și maiestuos-obscenă. Aleasa stirpe e situată în cea mai înaltă demnitate poetică și pe treapta cea mai joasă a „științei“. „Mult-limpezi rapsozi“ e un dublu superlativ: de superioritate și de inferioritate; evocă transparența ca o culme a vidului ignoranței, încetineala și orbirea antenelor melcului, nevederea, tatonarea muzicală și inversul acestora, maiestatea viziunii; simplă modalizare aedică („moduri de ode“). Această dublă polarizare a modului Odei e desfășurată în avalul textului. Poezia e un peste-timp, dăra unei transcenderi boreale, un sunet august, comunicându-se spiralat, ca Marea Spirală Galactică: „Ceas în cristalin / Ungă fecioara Geraldine! / „./ Ordonată Spiră / Sunet / Fruct de liră, / Capăt paralogic / Leagăn mitologic“. Sugestiile versurilor sunt polifonice, deschizând un evantai de sensuri: fecioara mallarmeeană, inabordabila Geraldine, cu podoabele-i metalice, un discurs tăiat cu rigurozitatea armurii Războinice, evocând răceala și strălucirea maximă, arderea și înghețul, sacralitatea și neutralitatea afectivă, precum aceea a arhaicelor imnuri închinare soarelui, postura abstractă a imnicului pur, „para-logic“, toate acestea contrase la „sunet“, la o anumită acustică „fonetică“, către care tinde actul pentru Ion Barbu. Un discurs ce presupune puritatea și răceala ghețarului, rigurozitatea geometrică a gestului, detașarea totală de afect, perfecțiunea literală a unei geneze abstracte, „Cânt“ egal sieși, rezultată pură a atitudinalului, așezare în postura rapsodică. Barbu este aici foarte modern, dar, dincolo de modernism, el vrea să întoarcă poezia la sunetul interior, aprofundabil numai pe calea experimentării muzicale, dincolo de artificiu sau de reflexivitate, de „metodă“ sau de „permutare“, prin simplă translare graduală a semnului. Acest „mod“ suprem este vizat și în *Ritmuri pentru nunțile necesare*: „Uite, ia a treia cheie / vâr-o-n broasca / Astartee, / Și în întoarce-o de un grad / Unui timp / Retrograd / Că intrăm / Să ospătam / În camera Soarelui / Marelui“ etc. Erosul și intelectul erau acolo trepte depășite: a treia treaptă, nunta, inspirația, intrarea propriu-zisă în inițiere a aedului inspirat, consta, ca și aici, în *Uvedenrode* în conjugarea a două ordine: lunar

și solar, demonic și divin; suspendarea timpului prin regresie transformată în progresie (timp „retrograd“ devenit timp increat).

Revenind la textul poemei *Uvedenrode*, a doua modalitate (al doilea „mod al Odei“) este sub-timpul poetic, transcenderea inversă, acel dincolo de contingența timpului lingvistic, abaterea în sens negativ, în registrul refuzat al limbii, în obscenul și carnalul ei, în semnul de dinainte de act, unde totul se reduce la aspirație obscur-senzuală, la „poftă“ („încorporată poftă / Uite o fată“ etc.) Această a doua coardă a „Lyrei“, cea obscură și obscenă, „coborâtă“, frivolă și lascivă, lunecătoare în registre impudice, este „înceată“ ca reflexie, situată înainte de orice Idee. La fel de puternică, prin amoralitate și prin carnalitatea lipsită de afect, rămasă parcă într-un soi de sacralitate ermetic-viscerală, această „modalitate“ (în sens muzical), la fel de seducătoare pentru Barbu, corespunde „cântecului de rușine“, vorbei deocheate.

Poezia, vizată de Ion Barbu, ar avea deci aceste două supreme tonalități: un peste-timp al verbului, o trecere de nivelul „modei“ poetice cu care e contemporan, un „ecart“ superior, de neaderență la vreuna dintre corzile „rapsozilor“ veacului, prin ancorarea într-un „Olimp translucid și germanic“, asemănător verbului revelat al imnurilor sacre; iar, pe de altă parte, un sub-timp poetic, o abatere regresivă, cum spuneam, în tonalitatea „sunetului“ confuz și obscen, aluziv și plin de oculuri, de alunecușuri frivole, a verbului întortocheat („tors“) și pitoresc, eufemistic-dezvăluitor, plin de seducții primitive. O „majoră“ și o „minoră“ a poeziei sunt vizate aici și puse pe același plan.

Melcul, simbol ambiguu, trimite el însuși la această polarizare contradictorie a posturii aedului: asexuat și lasciv, limfatic și carnal, „încet“ și totodată aflat în relație ne-mediată cu absolutul.

Barbu aspira către contopirea celor două ordine ale semnului, către corporalitatea abstractă și către abstracția încorporată, cum rezultă din *Uvedenrode*. „Discursul“ său intra-poetic (poezia în poezie) are o componentă ușor-parodică, demonstrativă, meta-metaforică, de inițiere în *poesis*, prin aluzii intertextuale încorporate perfect într-un limbaj ce-i este propriu, elemente care l-au îndreptățit

pe Marin Mincu să-l considere pe Barbu un textualizant, un post-modern prin dubla-i atitudine.

Dintre toți poeții români interbelici, Ion Barbu este unul dintre cei care exercită o paradoxală influență asupra poeziei actuale, fiind receptat simultan drept model activ atât în arta de expresie autohtonă, cât și în afara acesteia; redescoperirea paradigmei barbiene a avut loc aproape instinctiv prin adoptarea metodei sale poetice de către optzeciști.

Nu este deloc întâmplător că poetul interbelic a polemizat cu un anumit tip de tradiționalism „timid“, pledând în diferite ocazii „teoretice“ pentru instituirea unui alt discurs mai complex, care să realizeze acea recuperare atemporală a tuturor filoanelor poeticului, de la oda pindarică până la purismul lui Mallarmé într-o experiență de cunoaștere care să reintegreze toate căutările ființei, din perspectiva „umanismului matematic“. Ion Barbu a intuit just că realul nu poate fi recuperat decât ca semn, întrucât actul poetic, ca și cel matematic, comprimă și purifică viața concretă, tinzând către abolirea acesteia.

Dincolo de unele speculații intelectuale, obiectivul esențial al demersului poetic barbian urmărește instituirea unei metode exhaustive a poetizării; se vizează descoperirea acelor posibilități intrinseci Actului prin care realul să se purifice, auto-abolindu-se până la a nu mai oglindi decât figura propriului eu: un act clar de narcisism, cum spune poetul. Actul de purificare propus de Ion Barbu indică nu altceva decât o textualizare a realului, adică reducția în plan a tridimensionalității acestuia prin infinite operații de reflexie, refracție, eliminare etc. Se aspiră către obținerea geometriei abstracte a celui alfabet prin care să se marcheze perimetrul Textului: astfel eul poetic excedentar este retras definitiv ca modal posibil al discursului, fiind substituit abstract cu o instanță textuală suverană ce dictează doar acele permutări sintactice și prozodice incluse în schemele imanente ale textualizării. Nimic nu este admis dincolo de oglinzile textului încastrate în auto-conștientizarea acestuia, anunțată prin semnale interne, ascunse în propriile-i pliuri autoreferențiale. Discursul barbian abolește „nastratinesc“ orice urmă a realului, nutrindu-se exclusiv cu ceea ce s-ar putea numi realitatea textuală.

Auto-specularitatea, autoreflexivitatea și auto-referențialitatea par să fie singurele operații specifice care fundează și întrețin procesul inevitabil de translare textuală, procedee ce manifestă, însă, prin figurarea unei corporalități ambigui, decodificabile numai de către o instanță lectorială avizată, implicată co-participativ în actul scriiturii. Obiectul poeziei va fi acum în mod exclusiv meta-poezia, iar procedeele de realizare a discursului etalează practicile stricte ale unei intertextualizări ilimitate.

Metoda textualizantă barbiană constituie punctul de maximă intensitate al căutărilor autohtone și europene în domeniul poetic la data publicării *Jocului secund* (1930), ceea ce ne poate sugera nivelul avansat al evoluției poeziei românești în ansamblul ei.

Lucian Pricop

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

JOC SECUND

(1930)

Joc secund en donner l'idée

Uvedenrode Mallarmé (Pilliers)

Isarlîk

„ne fii ce dăe pour vous en donner l'idée.
(Stéphane Mallarmé (Nikiz))

TIMBRU

Din ceas, dedus adâncul acestei calme creste,
Intrată prin oglindă în mântuit azur,
Tăind pe înecarea cirezilor agreste,
În grupurile apei, un joc secund, mai pur.

Nadir latent! Poetul ridică însumarea
De harfe resfirate ce-în sbor invers le pierzi
Și cântec istovește: ascuns, cum numai marea,
Meduzele când plimbă sub clopotele verzi.

TIMBRU

Cimpoiul veșted luncii sau fluierul în drum,
Durerea divizată o sună-ncet, mai tare...
Dar piatra-în rugăciune, a humei despuiare
Și unda logodită sub cer, vor spune – cum?
Ar trebui un cântec încăpător, precum
Fosnirea mătăsoasă a mărilor cu sare;
Ori lauda grădinii de îngeri, când răsare
Din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum.

GRUP

E temnița în ars, nedemn pământ,
De ziuă, fânul razelor înșală;
Dar capetele noastre, dacă sunt,
Ovaluri stau, de var, ca o greșală.

Atâtea clăile de fire stângi!
Găsi-vor gest închis, să le rezume,
Să nege, dreaptă, linia ce frângi:
Ochi în virgin triumphi tăiat spre lume?

Lăncile de iarbă mică
Le păzea căjeana Bitsh,

Înimi mari dormeau pe țară,
Munți, cu sângele afară...

Cunoscut acelor zori
În fântâni,

În serpi,
În nori.

ÎNECATUL

Fulger străin, desparte această piatră-adâncă;
Văi agere, tăiați-mi o zi ca un ochian!
Atlanticei sunt robul vibrat spre un mărgean,
Încununat cu alge, clădit în praf de stâncă,

Un trunchi cu prăpădite crăci vechi ce stau să pice,
Din care alte ramuri, armate-n șerpi lemnoși,
Bat apele, din baia albastră să despice
Limbi verzi, șuierătoare prin dinții veninoși.

ORBITE

Colo, dimineața mea,
Viu altar îți miruia:
Ca Islande caste, norii
În, dorită, harta orii,
Ageri, șerpilor ce purtai,
Șerpilor roșii, scurși din rai,
Și, cules, albastrul benții
De pe jerbele Juvenții.

* * *

Lăncile de iarbă mici
Le păzea cățeaua Bitsh,

Inimi mari dormeau pe țară,
Munți, cu sângele afară...

Cunoscut acelor zori
În fântâni,
în șerpi,
în nori.